

Uzasadnienie zawierające informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu dotyczącym opracowania projektu Programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń

1. Wstęp

Raport stanowi udokumentowanie procesu opracowania oraz opiniowania i konsultacji społecznych przeprowadzonych w ramach procesu uchwalania *Programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń*. Celem niniejszego raportu jest podsumowanie przebiegu całego procesu konsultacji i opiniowania w ramach opracowywania projektu Programu oraz zgłoszonych w jego trakcie uwag, sugestii i opinii. Podstawą sporządzenia niniejszego raportu jest art. 42 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2020 r. poz. 283 z późn. zm.).

Konsultacje społeczne mają na celu zaangażowanie społeczeństwa w proces tworzenia strategicznych dokumentów dla województwa, przez co każdy zainteresowany może mieć swój udział w całym procesie opracowywania dokumentu i wspólnie z organami samorządowymi tworzyć strategiczne dla województwa dokumenty programowe.

Ustawa Prawo ochrony środowiska¹ w art. 91 ust. 9 wskazuje konieczność zapewnienia udziału społeczeństwa w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie Programu ochrony powietrza.

2. Organizacja procesu opracowania i uchwalenia Programu ochrony powietrza

2.1. Informowanie społeczeństwa, konsultacje społeczne

W myśl art. 91 ust. 9 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.) oraz w związku z art. 30 i 39 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko zarząd województwa zapewnił możliwość udziału społeczeństwa w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie Programu ochrony powietrza. Biorąc pod uwagę powyższe, Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego podał w dniu 12 września 2019 roku do publicznej wiadomości informację o przystąpieniu do opracowania projektu dokumentu pn. *Program ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10, oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń* powyższe informacje zamieszczono:

- w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakładce Środowisko – Informacje Publiczne (13 września 2019 roku) link: <http://umwkp.rbip.mojregion.info/informacja-zarządu-województwa-kujawsko-pomorskiego-o-przystąpieniu-do-opracowywania-projektów-programów-ochrony-powietrza-dla-4-stref-województwa-kujawsko-pomorskiego-tj-dla-strefy-aglomeracja-byd/>

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.

- w Gazecie Pomorskiej (prasa o zasięgu województwa kujawsko-pomorskiego – wydanie z dnia 13 września 2019 roku)
- na tablicy ogłoszeń Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (12 września 2019 roku).

Następnie w dniu 9 marca 2020 roku podał do publicznej wiadomości informację o opracowaniu ww. projektu oraz o konsultacjach społecznych, podając 21 dniowy termin na wnoszenie ewentualnych uwag i wniosków. Powyższe informacje zamieszczono:

- w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakładce Środowisko – Informacje Publiczne (9 marca 2020 roku) link: <http://umwkp.rbip.mojregion.info/informacja-publiczna-o-opracowaniu-4-projektow-programu-ochrony-powietrza-dla-strefy-kujawsko-pomorskiej-aglomeracja-bydgoska-miasto-torun-miasto-wloclawek-oraz-o-konsultacjach-spoecznych-dot-ww/>
- w Gazecie Pomorskiej (prasa o zasięgu województwa kujawsko-pomorskiego – wydania z dnia 5 i 6 marca 2020 roku)
- na tablicy ogłoszeń Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (9 marca 2020 roku).

W ramach konsultacji społecznych zaplanowane było 1 spotkanie informacyjne, które miało odbyć się 25 marca 2020 roku w Toruniu. Jednak w związku z zagrożeniem rozprzestrzeniania koronawirusa SARS-CoV-2 wywołującego chorobę Covid-19 i ogłoszeniem w dniu 13 marca 2020 roku na obszarze całego kraju stanu zagrożenia epidemicznego² spotkanie zostało odwołane.

W dalszym ciągu można było wносить uwagi i wnioski do projektu w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

2.2. Konsultacje z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Na podstawie uchwały Nr XV/310/15 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2015 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania projektów aktów prawa miejscowego (Dz. Urz. Wojew. K-P poz. 4690) oraz uchwały Nr 10/383/20 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 18 marca 2020 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie określenia programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń, prowadzone były konsultacje dotyczące ww. projektu dokumentu z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688 ze zm.).

2.3. Opiniowanie

Zgodnie z art. 91 ust. 1, ust. 2b i ust. 5 ustawy Prawo ochrony środowiska uchwałą Nr 8/302/20 z dnia 4 marca 2020 roku Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął projekt uchwały

² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 433)

Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie określenia programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń, który przy piśmie z dnia 5 marca 2020 roku (znak: ŚG-I-P.721.20.2019) został przedstawiony Ministrowi Klimatu oraz Prezydentowi Miasta Torunia celem zaopiniowania.

Poniżej w tabelach zestawiono uwagi wraz z odniesieniem się do nich, które wpłynęły do projektu ww. dokumentu w ramach konsultacji społecznych i opiniowania.

Załącznik nr 1 – konsultacje społeczne.

Informacja o sposobie i zakresie uwzględnienia lub nieuwzględnienia uwag i wniosków zgłoszonych w związku z udziałem społeczeństwa.

W ramach konsultacji społecznych nie wpłynęły uwagi i wnioski ze strony społeczeństwa do projektu uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń.

Załącznik nr 2 – wnioski i uwagi organizacji.

Informacja o sposobie i zakresie uwzględnienia lub nieuwzględnienia uwag i wniosków zgłoszonych w ramach konsultacji na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

W ramach przedmiotowych konsultacji, nie wniesiono uwag i wniosków do projektu uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń.

Załącznik nr 3 – opiniowanie, wnioski i uwagi Prezydenta Miasta Torunia.

Wnioski i uwagi wniesione na etapie opiniowania projektu uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszanego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń przez Prezydenta Miasta.

lp.	data pisma	organ opiniujący	treść uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
1	25.03.2020	Prezydent Miasta Torunia	Po analizie projektu uchwały wnoszę uwagi do zapisów w harmonogramie rzeczowo-finansowym działań naprawczych (tab.28. str.77) dopuszczających przy wymianie niskosprawnych kotłów na paliwa stałe stosowanie kotłów węglowych zasilanych automatycznie spełniających wymagania ekoprojektu (pkt 2) oraz montaż nowych kotłów węglowych zasilanych automatycznie spełniających wymagania ekoprojektu w nowo powstałych budynkach (pkt 3). Dopuszczenie stosowania kotłów węglowych, szczególnie w nowo powstałych budynkach, jest nieuzasadnione z uwagi na uzyskanie docelowych efektów ekologicznych.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy w Programie. Zmieniono opis zadania "PL0402_ZSO - Ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych".
2	25.03.2020	Prezydent Miasta Torunia	Wnoszę również o zmianę terminu przedkładania sprawozdań z realizacji Programu do Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z 31 stycznia na 28 luty każdego roku, ponieważ jest to zbyt krótki termin do przygotowania sprawozdania. Dotychczas obowiązywał termin składania sprawozdań z Programów ochrony powietrza do 30 kwietnia każdego roku.	Uwaga została uwzględniona częściowo. Dokonano korekty zapisów Programu w zakresie terminu sprawozdawczości, który skorygowano na 15 lutego każdego roku.

Załącznik nr 4 – opiniowanie, wnioski i uwagi Ministra Klimatu.

Uwagi ogólne wniesione na etapie opiniowania przez Ministra Klimatu do projektu uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń.

lp.	data pisma	organ opiniujący	treść uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
1	06.04.2020	Minister Klimatu	Należy zauważyć, że projekt uchwały jest co prawda zgodny z wymogami rozporządzenia jednak po analizie jego zapisów można mieć wątpliwość, czy wskazane w nim działania rzeczywiście doprowadzą do zakładanej poprawy jakości powietrza. W harmonogramie rzeczowo-finansowym działań naprawczych wskazane są trzy działania. Są one opisane bardzo ogólnie bez wskazania konkretnych celów do osiągnięcia. Szczególnie widoczne jest to w działaniu „Ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych”. Wskazany efekt rzeczowy podany jest jedynie jako redukcja emisji, jednak brak jest efektu w postaci liczby zlikwidowanych kotłów. Redukcja emisji jest efektem ekologicznym, natomiast efektem rzeczowym powinny tutaj być zlikwidowane kotły na paliwo stałe.	Uwaga została uwzględniona częściowo. Podano powierzchnię lokali/mieszkań, na której należy zmienić sposób ogrzewania, ponieważ sama liczba kotłów nie pozwala na określenie jaki efekt (w postaci redukcji emisji) zostanie uzyskany.
2	06.04.2020	Minister Klimatu	W dokumencie brak jest podstawowej analizy liczby kotłów na paliwa stałe, które powinny zostać zlikwidowane. Wobec czego trudna jest ocena skali problemu i wskazania zakresu działań, które muszą być podjęte. Wobec czego proponuje się wskazanie jako działania również inwentaryzacji instalacji o małej mocy do 1 MW.	Uwaga została uwzględniona częściowo. W kierunkach działań wskazano działanie polegające na inwentaryzacji instalacji o małej mocy do 1 MW.
3	06.04.2020	Minister Klimatu	Z analizy scenariusza bazowego wynika, że działania podejmowane na podstawie istniejącego prawa krajowego i lokalnego nie doprowadzą do osiągnięcia poziomów dopuszczalnych i docelowych zanieczyszczeń. W scenariuszu tym była brana pod uwagę uchwała nr VIII/136/19 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw. Jeżeli w wyniku podejmowanych działań wynikających z ww. uchwały nie zostanie w wystarczającym stopniu ograniczona emisja z instalacji nią objętych oznaczałoby to konieczność wprowadzenia w tej uchwale odpowiednich zmian, tak aby korespondowała z zapisami omawianego programu ochrony powietrza.	Uwaga jest niezasadna. Nie ma konieczności zmiany zapisów w uchwale antysmogowej dotyczących działań związanych ze stopniem ograniczenia emisji z instalacji nią objętych. Zgodnie z zapisami uchwały antysmogowej, jej realizacja, w zakresie ograniczenia użytkowania określonych instalacji na paliwa stałe przewidziana do wykonania do 1 stycznia 2028 r. powinna doprowadzić do dotrzymania standardów jakości powietrza oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu. Celem wzmocnienia przyjętej uchwały antysmogowej w Programie ochrony powietrza poprzez zaplanowanie scenariusza redukcji i działania samorządu oraz dodatkowe zachęty finansowe skuteczniejsza powinna być zmiana systemów grzewczych w sektorze bytowo-komunalnym.
4	06.04.2020	Minister Klimatu	Identyfikacja wykorzystywanych informacji źródłowych powinna być precyzyjna i odpowiadać wymogom obowiązujących norm PN-ISO 690 i PN-ISO 690-2. Nie jest to jedynie zarzut natury formalnej – brak konkretnej identyfikacji danych źródłowych utrudnia merytoryczną ocenę prawidłowości wykonania pracy i wiarygodności przedstawianych wyników, jak i wszelkie dalsze prace związane z przyszłymi korektami planu lub jego rozwojem. Uwaga dotyczy w szczególności przywołań niezidentyfikowanych dokumentów, np. „źródło: opracowanie Atmoterm S.A. na podstawie danych Państwowego Monitoringu Środowiska” - str. 53.	Uwaga została uwzględniona. Wprowadzono korekty zapisów dotyczących przywoływanych źródeł.
5	06.04.2020	Minister Klimatu	Brak precyzyjnych informacji na temat wykorzystywanych danych meteorologicznych („dane klimatyczne publikowane w serwisie Pogodynka” - str. 13) uniemożliwia	Uwaga została uwzględniona. W załącznikach podano parametry zastosowanego modelu.

lp.	data pisma	organ opiniujący	treść uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
			weryfikację tego elementu opracowania. Zbiór codziennych depeszy SYNOP ze stacji WMO 12250 (Toruń) dla roku 2018 wykazuje wyraźną dominację wiatrów z kierunków 120, 110, 240 i 230 stopni (ok. 4% przypadków w każdym z tych kierunków) – co kontrastuje z wykresem róży wiatrów – rys. 2, gdzie dominują wiatry południowe, akurat wykazujące najmniejszą częstość we wskazanym zbiorze.	Zaktualizowano zapisy w Programie.
6	06.04.2020	Minister Klimatu	<p>Nie określono matematycznych metod szacowania (str. 29), nie podano także informacji dotyczących metody modelowania matematycznego, poza podaniem nazwy modelu (program dla strefy 35) – co jest niewystarczające. Należy tu podać pełen opis danych wejściowych i konfiguracji modelu – tak, aby na podstawie tych informacji możliwe było odtworzenie procesu modelowania. Informacje te są ważne, zarówno dla zapewnienia możliwości merytorycznej oceny przedstawianych wyników, jak też i w razie zaistnienia potrzeby aktualizacji planu i przeprowadzenia ponownych obliczeń. W zakresie zapewnienia jakości procesu modelowania, obowiązywać winno wykazanie spełnienia norm określonych w Dyrektywie CAFE. Z powodu braku skonfrontowania wyników modelowania dla roku bazowego z pomiarami, nie sposób potwierdzić faktu spełnienia tych norm. Udokumentowania wymaga skuteczność modelowania – zarówno warunków meteorologicznych, jak i procesów transportu zanieczyszczeń.</p>	<p>Uwaga została uwzględniona częściowo.</p> <p>Rozporządzenie w sprawie programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych, które określa zawartość Programu ochrony powietrza nie wskazuje na konieczność tak dokładnego opisu sposobu modelowania matematycznego. Ujęcie w Programie ochrony powietrza jako akcie prawa miejscowego szczegółowego, pełnego opisu danych wejściowych i konfiguracji modelu nie jest podyktowane wymogiem zapewnienia takiego opisu. Wskazanie krótkiego opisu zastosowanego modelu do modelowania prognoz jakości powietrza może być ujęte, natomiast można wskazać opis z rocznej oceny jakości powietrza, w ramach której wykonywane jest modelowanie na poziomie krajowym i dla której zastosowanie mają wymogi określania sposobu modelowania jakości powietrza wraz z zapewnieniem zgodności z wynikami pomiarów zgodnie z rozporządzeniem z dnia 8 czerwca 2018 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu. W załącznikach uzupełniono informacje dotyczące podstawowych parametrów zastosowanego modelu.</p>
7	06.04.2020	Minister Klimatu	<p>Nie podano w jaki sposób ustalono warunki meteorologiczne do wykonania prognoz na rok zakończenia programu (2026); można jedynie przypuszczać, że użyto tu danych z roku 2018. W takim przypadku, należy zauważyć, że wieloletnie dane klimatologiczne (Atlas Klimatu Polski, 1970-2000) wskazują odmienny rozkład kierunków wiatru (róże wiatru), niż podany w programie ochrony powietrza. W związku z tym, przyjęcie warunków panujących w roku 2018 dla prognoz na rok 2026 byłoby nieuzasadnione.</p>	<p>Uwaga nie została uwzględniona.</p> <p>Aby obliczyć poziomy wartości dopuszczalnych i docelowych analizowanych substancji w roku prognozy 2026, niezbędnym jest podjęcie działań, które doprowadzą do redukcji założonych emisji. Aby wyniki były miarodajne, dla roku prognozy zastosowano te same warunki brzegowe modelu, jak również meteorologiczne, jak dla roku bazowego 2018.</p>
8	06.04.2020	Minister Klimatu	<p>Nie podano w jaki sposób została wyznaczona wysokość warstwy mieszanania – rys. 8-9 (str.24-25). Wykres zdaje się wskazywać, że przedstawione dane dotyczą jakiejś wartości dobowej (średniej?). Potrzebne są tu odpowiednie wyjaśnienia, ponieważ nałożenie cyklu dobowego warunków meteorologicznych w warstwie granicznej i cyklu emisji wymaga odpowiedniego potraktowania przy obliczaniu wartości dobowych.</p>	<p>Uwaga została uwzględniona.</p> <p>W Programie w rozdziale Opis stanu jakości powietrza w strefie (...) omówiono m.in. jaka jest zależność pomiędzy występowaniem epizodów wysokich stężeń a notowanymi w tych samych dniach warunkami meteorologicznymi. W opisie dodano, że parametry meteorologiczne zostały uśrednione do 24 godzin - są to średnie dobowe.</p>

Wnioski i uwagi szczegółowe wniesione na etapie opiniowania do projektu uchwały Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w sprawie programu ochrony powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10 oraz benzo(a)pirenu dla strefy miasto Toruń przez Ministra Klimatu.

lp.	data pisma	organ opiniujący	odniesienie do projektu uchwały Programu	treść uwagi lub wniosku	uzasadnienie uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
1	06.04.2020	Minister Klimatu	Wykaz skrótów i pojęć użytych w Programie	„Wykaz skrótów i pojęć użytych w opracowaniu” – zawiera pojęcia, które nie występują w opiniowanym dokumencie np. emitor punktowy, emitor liniowy, emitor powierzchniowy, Kataster Emisji.	Uwaga redakcyjna. Konieczna aktualizacja i ujednoczenie pojęć pod względem zawartych informacji w opracowaniu.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
2	06.04.2020	Minister Klimatu	Część opisowa cel, zakres i podstawy prawne przygotowania programu cel i zakres opracowania oraz kod programu; Podstawy Prawne; Dyrektywy	Wśród aktów unijnych, z uwzględnieniem których został opracowany program ochrony powietrza, należałoby wymienić dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2015/2193 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza ze średnich obiektów energetycznego spalania, jak wskazują zapisy w dalszej części opracowania, dokonano szczątkowej analizy wpływu wymagań tej dyrektywy na redukcję emisji pyłów (str. 42).	Uzasadnienie jw.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
3	06.04.2020	Minister Klimatu	Jw.	Należy uwzględnić dyrektywę 2016/2284 w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylecia dyrektywy 2001/81/WE	W przypadku analizowania zarówno emisji jak i emisji do powietrza należy uwzględnić również dyrektywę NEC, która nakłada na państwa członkowskie konieczność ograniczenia emisji m.in. pyłu PM2,5.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
4	06.04.2020	Minister Klimatu	Inne dokumenty	Nie zostały wzięte pod uwagę przygotowane przez Ministerstwo Klimatu: -wskaźniki emisji zanieczyszczeń powietrza ze spalania paliw na potrzeby opracowania programów ochrony powietrza” (przekazane w dniu 13 sierpnia 2019 r. przez Ministra Środowiska do marszałków województw), - Kalkulator do obliczania wielkości emisji z transportu drogowego (przekazane w dniu 30 września 2019 r. przez Ministra Środowiska do marszałków województw)	Wzięto pod uwagę jedynie Wytyczne Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 1996 r. Natomiast nie wymieniono najaktualniejszych wskaźników opracowanych w 2019 r. Należy wziąć te najnowsze dokumenty pod uwagę.	Uwaga została uwzględniona. Uzupelniono zapisy Programu.
5	06.04.2020	Minister Klimatu	Benzo(a)piren	Nie opisano z jakich źródeł jest emisja B(a)P	Należy uzupełnić informację dot. źródła emisji B(a)P tak jak to zrobiono w dziale poświęconym PM10.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
6	06.04.2020	Minister Klimatu	Tabela 6	Podano – błędne metody pomiaru na 3 stacjach. Powinny być następujące: KpToruDziewu – manualna i automatyczna, KpToruKaszow – automatyczna, KpToruStorczMOb – automatyczna, KpToruWSikor – automatyczna.	Konieczna aktualizacja danych metodyki pomiaru.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.

lp.	data pisma	organ opiniujący	odniesienie do projektu uchwały Programu	treść uwagi lub wniosku	uzasadnienie uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
7	06.04.2020	Minister Klimatu	Tabela 7	Błędne wartości dla KpToruKaszow, powinno być: 2015 r. – 40, 2016 r. – 20, 2017 r. – 19		Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
8	06.04.2020	Minister Klimatu	Tabela 13	Niewłaściwie określona została infrastruktura związana z osobami starszymi i dziećmi, ponieważ jest identyczna dla wszystkich trzech obszarów przekroczeń, różniących się powierzchnią (3,60 km ² , 17,77 km ² i 88,64 km ²) i obejmujących zupełnie inne części miasta.		Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
9	06.04.2020	Minister Klimatu	Tabela 15	„Wielkość emisji zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza z terenu strefy miasto Toruń w 2018 roku”	Dane emisyjne objęte programem ochrony powietrza (PM10, B(a)P) oraz emisje SO _x , NO _x i NH ₃ przedstawione w tabeli 16 różnią się od danych emisyjnych przekazanych przez KOBIZE na potrzeby modelowania jakości powietrza, w zakresie <1%, co może być wytłumaczone różnymi sposobami określenia sum emisji z badanych obszarów (przebieg granic administracyjnych, metoda selekcji w oprogramowaniu GIS). Jednocześnie stwierdzono istotne różnice w wielkości danych emisyjnych CO i NMLZO. Emisje zawarte w POP są mniejsze od przekazanych przez KOBIZE ok. 27% dla CO i ok. 8% NMLZO.	Uwaga została uwzględniona. Przychylnono się do zgłoszonej uwagi Ministra Klimatu dotyczącej rozdziału „Ocena i analiza możliwych do zastosowania rozwiązań zmierzających do ograniczenia emisji prekursorów ozonu”, dlatego będąc konsekwentnym usunięto emisje prekursorów ozonu, do których odnosiły się uwagi. Zaktualizowano zapisy projektu uchwały poprzez usunięcie danych.
10	06.04.2020	Minister Klimatu	Tabela 17	„Zakres stężeń tła regionalnego w strefie miasto Toruń w 2018 roku” i tabela 18: „Zakres stężeń tła regionalnego w strefie miasto Toruń w 2018 roku w podziale na różne rodzaje tła” – jako źródło wskazano: „opracowano na podstawie Bazy Emisji KOBIZE za rok 2018”.	KOBIZE nie przekazuje danych dotyczących stężeń zanieczyszczeń; brak opisanej metodyki przeliczenia danych emisyjnych na stężenia.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
11	06.04.2020	Minister Klimatu	Stężenie Benzo(a)pirenu	Nieprawidłowo wskazano, że w 2026 r. nie zostanie przekroczony poziom docelowy benzo(a)pirenu	Nie jest prawdą, że poziom docelowy dla B(a)P nie zostanie przekroczony. Z dokumentu wynika, że poziom ten nie zostanie dotrzymany, wobec czego należy poprawić zapis.	Uwaga nie została uwzględniona. Zgodnie z Wytocznymi Komisji Europejskiej do decyzji 2011/850/UE, przekroczenie normy jakości powietrza występuje wtedy, gdy wartość odpowiedniej statystyki (np. średniej rocznej) po zaokrągleniu do ilości miejsc znaczących, z jaką podana jest norma, przekracza wartość normowaną, np. poziom docelowy dla benzo(a)pirenu wynosi 1 ng/m ³ , jeżeli stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu na stanowisku pomiarowym wynosi 1,50 ng/m ³ to zgodnie z ww. wytycznymi otrzymany wynik zaokrąglą się do 2 ng/m ³ (co jest

lp.	data pisma	organ opiniujący	odniesienie do projektu uchwały Programu	treść uwagi lub wniosku	uzasadnienie uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
						przekroczeniem normy), jeżeli stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu na stanowisku pomiarowym wynosi 1,49 ng/m ³ to otrzymany wynik zaokrąglą się do 1 ng/m ³ (co nie jest przekroczeniem normy).
12	06.04.2020	Minister Klimatu	Scenariusze wielkości emisji w roku prognozy; Scenariusz bazowy	Rozdział dotyczący scenariusza bazowego – jak wskazano na wstępie: „Scenariusz bazowy określa jakich zmian emisji można spodziewać się w strefie objętej Programem w przypadku niepodjęcia żadnych dodatkowych działań ponad te, których konieczność podjęcia wynika z istniejących przepisów”.	Należałoby jasno sprecyzować, jakie wymagania prawne zostały uwzględnione w tym scenariuszu, szczególnie w zakresie sektora komunalno-bytowego. Należy opisać te akty prawne oraz uchwałę.	Uzupełniono zapisy Programu. Uchwała w sprawie Programu ochrony powietrza wpisuje się w cele uchwały „antysmogowej”. Realizacja uchwały antysmogowej do 2028 roku powinna doprowadzić do dotrzymania standardów jakości powietrza oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu. Uchwała antysmogowa kierowana jest do właścicieli urządzeń grzewczych. Celem wzmocnienia przyjętej uchwały antysmogowej w uchwale Programu Ochrony Powietrza poprzez zaplanowanie scenariusza redukcji i działania samorządu oraz dodatkowe zachęty finansowe skuteczniejsza powinna być zmiana systemów grzewczych w sektorze bytowo-komunalnym. W związku z powyższym, interesariusze podejmowanych działań, właściciele urządzeń, mieszkańcy będą mogli skorzystać, że środków finansowych przeznaczonych na realizację priorytetowych działań naprawczych. Na wskazanych obszarach Programu będą prowadzone działania promocyjne i edukacyjne, m.in. w zakresie tematyki ochrony powietrza, możliwych źródeł finansowania wymiany źródeł. Zgodnie z Programem ochrony powietrza standardy jakości powietrza oraz poziom docelowy benzo(a)pirenu będą dotrzymane do końca 2026 roku.
13	06.04.2020	Minister Klimatu	Emisja z przemysłu i energetyki (punktowa)	Akapit zaczynający się od słów: „Zgodnie z krajowymi prognozami w horyzoncie czasowym do 2030 roku największym wyzwaniem dla przemysłu będzie adaptacja do postanowień pakietu klimatyczno-energetycznego UE...” – nie wskazano źródła tych prognoz, w jakim dokumencie zawarty został ten wniosek?		Uwaga została uwzględniona. Przytoczono informacje o dyrektywie IED i konkluzjach BAT.
14	06.04.2020	Minister	Emisja	Niewystarczająca analiza wpływu źródeł MCP	Zgodnie z art. 91 ust. 9a ustawy POŚ	Uwaga została uwzględniona.

lp.	data pisma	organ opiniujący	odniesienie do projektu uchwały Programu	treść uwagi lub wniosku	uzasadnienie uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
		Klimatu	z przemysłu i energetyki (punktowa)	na jakość powietrza w strefie	należy wykonać analizę dotyczącą średnich źródeł spalania paliw, tj. źródeł o nominalnej mocy cieplnej nie mniejszej niż 1 MW i mniejszej niż 50 MW, zlokalizowanych na obszarze, na którym stwierdzono przekroczenia poziomu dopuszczalnego. Kwestie dot. tych źródeł są opisane szczerze np. nie ma informacji o liczbie takich instalacji w strefie i ich rozmieszczeniu wobec czego należy uznać, że zamieszczona w dokumencie analiza jest niewystarczająca.	W Programie uzupełniono zapisy dotyczące źródeł MCP.
15	06.04.2020	Minister Klimatu	Ocena i analiza możliwych do zastosowania rozwiązań zmierzających do ograniczenia emisji prekursorów ozonu	Niezrozumiały cel zamieszczenia rozdziału	Treść rozdziału nie koresponduje z jego tytułem. Nie wynika z niego żadna analiza rozwiązań i ich ocena. Ponadto w strefie nie zanotowano przekroczeń poziomów ozonu wobec czego należy albo zrezygnować z rozdziału lub też gruntownie go przeredagować.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu. Rozdział został usunięty.
16	06.04.2020	Minister Klimatu	Podsumowanie analizy dokumentów, materiałów i publikacji wykorzystywanych do opracowania programu	Brak uwzględnienia Krajowego programu ograniczania zanieczyszczenia powietrza	Należy uzupełnić o analizę dokumentu strategicznego jakim jest Krajowy program ograniczania zanieczyszczenia powietrza.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
17	06.04.2020	Minister Klimatu	Rysunek 18	Rysunek 18 – brakuje stacji mobilnej przy ul. Storczykowej, która istniała w 2018 roku.		Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
18	06.04.2020	Minister Klimatu	Ograniczenie emisji z sektora komunalno-bytowego	Brak wskazania do wykorzystywania i zachęcania mieszkańców do korzystania z krajowych programów finansowych.	Należy uzupełnić informację o możliwości korzystania z krajowych programów finansowych np. Czyste powietrze czy Mój prąd i pomoc mieszkańcom w zdobywaniu dofinansowania.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
19	06.04.2020	Minister Klimatu	Podstawowe kierunki działań		Należy rozważyć wskazanie jako kierunek udzielanie pomocy mieszkańcom w zdobywaniu odpowiedniego dofinansowania do wymiany źródła ogrzewania, termomodernizacji czy też instalacji OZE	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
20	06.04.2020	Minister Klimatu	Podstawowe kierunki działań		Z analizy wskazanej w dokumencie wynika, że zapisy uchwały nr VIII/136/19 Sejmiku	Uwaga jest niezasadna. Nie ma konieczności zmiany zapisów

lp.	data pisma	organ opiniujący	odniesienie do projektu uchwały Programu	treść uwagi lub wniosku	uzasadnienie uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
					Województwa Kujawsko-Pomorskiego są niewystarczające w zakresie tempa wymiany instalacji, w których następuje spalanie paliw. Ponieważ uchwała ta jest jednym z głównych aktów prawnych, które mają doprowadzić do poprawy jakości powietrza należałoby wskazać jako kierunek zmianę/aktualizację uchwały nr VIII/136/19.	w uchwale antysmogowej dotyczących działań związanych ze stopniem ograniczenia emisji z instalacji nią objętych. Zgodnie z zapisami uchwały antysmogowej, jej realizacja, w zakresie ograniczenia użytkowania określonych instalacji na paliwa stałe przewidziana do wykonania do 1 stycznia 2028 r. powinna doprowadzić do dotrzymania standardów jakości powietrza oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu. Celem wzmocnienia przyjętej uchwały antysmogowej w Programie ochrony powietrza poprzez zaplanowanie scenariusza redukcji i działania samorządu oraz dodatkowe zachęty finansowe skuteczniejsza powinna być zmiana systemów grzewczych w sektorze bytowo-komunalnym.
21	06.04.2020	Minister Klimatu	Rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczych by zapewnić podłączenie nowym użytkownikom. Rozbudowa sieci gazowej	Akapity dotyczące sieci ciepłowniczych i gazowych	Analiza możliwości rozbudowy tych sieci powinna być wykonana w ramach programu ochrony powietrza, gdyż są to działania, których realizacja może znacząco przyczynić się do osiągnięcia celów programu ochrony powietrza (w opracowaniu kilkakrotnie podkreślano, że największy efekt redukcji emisji zanieczyszczeń objętych programem osiągnąć jest poprzez podłączenie budynków, mieszkań do sieci ciepłej oraz zmianę ogrzewania węglowego na gazowe). Wskazanie barier i możliwości rozbudowy tych sieci (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów, na których ta rozbudowa byłaby najbardziej wskazana), oszacowanie kosztów oraz wskazanie źródeł ich finansowania powinno znaleźć się w programie ochrony powietrza ze względu na bezpośredni wpływ na redukcję emisji zanieczyszczeń z sektora bytowo-komunalnego.	Uwaga została uwzględniona. Program został uzupełniony o analizę.
22	06.04.2020	Minister Klimatu	Realizacja uchwały nr VIII/136/19	„...Okresy przejściowe zostały określone w sposób optymalny zapewniając możliwość wymiany istniejących źródeł ogrzewania przy zachowaniu potrzeby możliwie najszybszej poprawy jakości powietrza...”	Należy zauważyć, że w świetle przedstawionych w dokumencie analiz przytoczone zdanie nie przedstawia stanu rzeczy i należałoby jednak wprowadzić w uchwale odpowiednie zmiany.	Uwaga jest niezasadna. Nie ma konieczności zmiany zapisów w uchwale antysmogowej dotyczących działań związanych ze stopniem ograniczenia emisji z instalacji nią objętych. Zgodnie z zapisami

lp.	data pisma	organ opiniujący	odniesienie do projektu uchwały Programu	treść uwagi lub wniosku	uzasadnienie uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
						uchwały antysmogowej, jej realizacja, w zakresie ograniczenia użytkowania określonych instalacji na paliwa stałe przewidziana do wykonania do 1 stycznia 2028 r. powinna doprowadzić do dotrzymania standardów jakości powietrza oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu. Celem wzmocnienia przyjętej uchwały antysmogowej w Programie ochrony powietrza poprzez zaplanowanie scenariusza redukcji i działania samorządu oraz dodatkowe zachęty finansowe skuteczniejsza powinna być zmiana systemów grzewczych w sektorze bytowo-komunalnym.
23	06.04.2020	Minister Klimatu	Tabela 28	Nie zostały podane założenia służące do oszacowania kosztów realizacji najistotniejszego działania określonego w programie ochrony powietrza tj. „Ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych”.	Jedynie w tabeli 38. (str. 105) zawarto „Zestawienie szacunkowych, średnich kosztów redukcji emisji pyłu PM10, odniesione do powierzchni ogrzewalnej 100 [m ²]”. Należy podać założenia do szacowania kosztów realizacji działań określonych w programie ochrony powietrza tj. „Ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych”.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu. Szacunkowe średnie koszty redukcji obliczane są jako średnia ważona z wskaźników kosztów redukcji wynikających z różnych działań naprawczych, m.in.: -zmiana starego kotła węglowego na podłączenie do sieci ciepłowniczej, -zmiana starego kotła węglowego na kocioł gazowy, olejowy itp. -zmiana starego kotła węglowego na kocioł spełniający wymagania ekoprojektu. Każdy z wyżej wymienionych wskaźników wyznaczony jest jako koszt redukcji jednostki masy zanieczyszczenia wprowadzanego do powietrza w ciągu roku, np. [zł/Mg PM10/rok]. W toku obliczeń kosztów przyjęto następujące założenia: -uwzględniono tylko koszty inwestycyjne, np. zakup kotła, -nie uwzględniono kosztów wymiany instalacji wewnątrz budynku, -nie uwzględniono kosztów wkładu kominowego itp. -w przypadku podłączenia do sieci ciepłowniczej lub gazowej średnie koszty podłączenia określono w przypadku, gdy sieć jest dostępna (w ulicy), -nie uwzględniono kosztów pociągnięcia sieci

lp.	data pisma	organ opiniujący	odniesienie do projektu uchwały Programu	treść uwagi lub wniosku	uzasadnienie uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
						<p>ciepłowniczej czy gazowej.</p> <p>Średnie, szacunkowe koszty dla jednego rodzaju działania (np. wymiana starego kotła węglowego na kocioł gazowy) obliczane są jako iloraz średnich kosztów inwestycyjnych (np. zakup kotła) i wskaźnika efektu obniżenia emisji wyznaczonego, jako wielkość obniżenia emisji zanieczyszczeń w stosunku do powierzchni ogrzewanej, na której przeprowadzono działania. Wskaźniki efektu ekologicznego zamieszczono przedstawiono w Programie.</p> <p>Średnie koszty zakupu kotłów, podłączenia do sieci ciepłowniczej za każdym razem określane są na podstawie badania rynku, np. katalogi producentów kotłów.</p> <p>Dysponując wskaźnikiem średnich kosztów redukcji (np. [zł/Mg PM2,5/rok]) oraz wymaganą redukcją emisji tego samego zanieczyszczenia [Mg PM2,5/rok] wyznaczano SZACUNKOWE ŚREDNIE KOSZTY realizacji działań zmierzających do redukcji emisji z indywidualnych systemów grzewczych. Jest to iloczyn przywołanych wielkości.</p> <p>Podkreślić należy, że tak wyznaczone koszty realizacji to orientacyjne nakłady pieniężne, jakie ponoszone będą przez różne strony. Część z tych kosztów może dofinansować gmina, część może zostać dofinansowana z wykorzystaniem różnych dostępnych programów, a część z tych kosztów leży po stronie właścicieli mieszkań czy nieruchomości, czyli mieszkańców. Koszty powinny być tak wyznaczone, aby na szczeblu centralnym można było oszacować, jakie środki finansowe powinny zostać zabezpieczone do wspomaganie poprawy jakości powietrza w Polsce.</p>
24	06.04.2020	Minister Klimatu	Tabela 28		Brak jest efektu rzeczowego w postaci konkretnej liczby kotłów do wymiany i analizy w dokumencie w jaki sposób będzie można te kotły wymieniać. Gdzie są możliwości rozwoju sieci ciepłowniczej	Uwaga została uwzględniona częściowo. Podano powierzchnię lokali/mieszkań, na której należy zmienić sposób ogrzewania, ponieważ sama liczba kotłów nie pozwala na określenie jaki efekt (w postaci redukcji emisji) zostanie

lp.	data pisma	organ opiniujący	odniesienie do projektu uchwały Programu	treść uwagi lub wniosku	uzasadnienie uwagi lub wniosku	sposób uwzględnienia uwagi
					i podłączania domów do tej sieci a gdzie muszą być wymienione na inne źródła ogrzewania. Przy braku takiego wskaźnika nie będzie można prawidłowo prowadzić monitorowania postępów prowadzonych działań.	uzyskany. W kierunkach działań wskazano działanie polegające na inwentaryzacji instalacji o małej mocy do 1 MW.
25	06.04.2020	Minister Klimatu	Możliwe źródła finansowania działań wskazanych w programie	Należy wskazywać konkretne nabory/ konkursy/ osie/ programy, z których samorządy będą mogły pozyskać finansowanie na działania wynikające z dokumentu.		Uwaga została uwzględniona. Uzupełniono zapisy w Programie.
26	06.04.2020	Minister Klimatu	Działania naprawcze, które nie zostały wytypowane do wdrożenia. Całkowity zakaz stosowania paliw stałych	Zakaz stosowania paliw stałych został wymieniony wśród działań, które nie zostały wytypowane do wdrożenia. Można odnieść wrażenie, że nie została przeprowadzona analiza możliwości wdrożenia tego rozwiązania przynajmniej na obszarach, na których występują najwyższe poziomy stężeń.	Należy przeprowadzić dogłębną analizę. Rezygnacja z tego działania została uzasadniona bardzo ogólnymi argumentami. Dogłębna analiza możliwości wprowadzenia zakazu stosowania paliw stałych na wybranym obszarze, wymagałaby określenia możliwości zastosowania w zamian takich rozwiązań jak podłączenie do sieci ciepłowniczej, czy stosowanie gazu na cele grzewcze. Tymczasem jak wskazano w punkcie 6. uwag szczegółowych, opiniowany dokument analizy możliwości rozwoju tych sieci nie zawiera.	Uwaga została uwzględniona częściowo. Zaktualizowano zapisy Programu w zakresie analizy możliwości rozwoju sieci ciepłowniczej i gazowej.
27	06.04.2020	Minister Klimatu	Obowiązki i ograniczenia podmiotów korzystających ze środowiska oraz osób fizycznych	Wskazano, że w kierunkach działań (str. 70) znalazły się: - ograniczenie emisji z transportu materiałów sypkich, - czyszczenie pojazdów opuszczających plac budowy, obszary przeróbki kopalin i obszary o znacznym zapyleniu, - zraszanie pryzm materiałów sypkich.	Należy uzupełnić o odpowiednie zapisy kierunki działań wskazane na str. 70.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.
28	06.04.2020	Minister Klimatu	Tabela 38	Tabela 38 zawiera zestawienie wskaźników redukcji emisji dla wybranych działań naprawczych. Jako źródło wskazano: Atmoterm S.A.	Brak informacji o metodyce przyjętej do określenia wielkości tych wskaźników, co uniemożliwia ich analizę i ocenę. Konieczne jest uzupełnienie.	Uwaga została uwzględniona. Zaktualizowano zapisy Programu.